

BOSNA-HERSEK'TE VAKIFLAR

Tarihi, Bugünü ve Geleceği

Bosna-Hersek Diyanet Vakfı
Vakıflar Müdürlüğü

BOSNA-HERSEK'TE VAKIFLAR

Tarihi, Bugünü ve Geleceği

Yayınlayan:

*Bosna-Hersek Diyanet Vakfı
Vakıflar Müdürlüğü*

Yayın sorumlusu:

Senaid Zajimoviç

Türkçeye çeviri:

Neriman Hadziç

Teknik editör ve tasarım:

Fadil Pleho

Baskı:

*iHH insani Yardım Vakfı katkıları ile
İstanbul, 2010*

BOSNA-HERSEK'TE VAKIFLAR

Tarihi, Bugünü ve Geleceği

Saraybosna, 2010

*"İnsan öldüğü zaman şu üç şey hariç ameli kesilir:
sadaka-i cariye, salih amel, hayırlı evlat."
(Hadis-i şerif)*

BOSNA-HERSEK'TE VAKIFLAR

Giriş

Vakıflar dinî hayır kurumlarıdır. Vakıf; Allah rızası için yapılacak işler, belirli amaçlar için kullanılmak üzere mal ve varlık vasiyeti/bağışı ve o varlıkların gelirleriyle kurulur. Vakıflar aracılığı ile Allah'a yakınlaşmak ve Allah rızasını kazanmak mümkündür.

Ekonomik ve sosyal açıdan değerlendirildiğinde vakıflar, bireyin ekonomik, toplumsal, kültürel ve dinî hayatına katkıda bulunan ve toplumun gelişimini olumlu yönde etkileyen kurumlardır.

Vakıf, bir varlığın mülkiyetinin toplum yararına kullanılmasında aracı olur. Vakfedilen değer artık kişinin inisiyatifinden çıkıp vakıf aracılığıyla toplumun kullanımına geçer. Bosna-Hersek'te vakıfların sorumlusu İslam Birliği'ne (Diyanet) bağlı olan Diyanet İşleri Başkanlığı Vakıflar Müdürlüğü'dür.

تجى صاحبها من عذاب اليم • يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله
بقلي يليم • صلى الله عليه وعلى آله وصحبه وازواجه
واولاد ما ذر شارق او ملح بارق • اما بعد فلا يخفى على كل عاقل
ايب والمجى لبيب • ان الدنيا الدنية خير للنواب وسكن
الزبايا والمصايب • ما هي بدار قامة ومقام • بل عبرة يعبر
منها امالك الجحيم واولي دار السلام • فالعاقل فز لم يفت
بها ولم يعول عليها • ولم ينظر بعين المحبته • والشفق اليها
والسعيد فخذ من نفسه • وقاس يومه بامسه • قبل ان يستوي
مدة الاجل ويقصر الزيادة في السعي والعمل • وان احسنات
يذهب السخيا واشرف الحسا الصداقا وخير الصداقا ابقاها واحسن
الحسراتاد ومها وانماها الا وهو الوقف الذي لا ينقطع فوايدها
لي اباد الآباد • ولا ينتهي تايجهما الي يوم الحشر والتناد • فلما
احاط بعضهم بهذه المقدما وحقق كون تلك الكلمات بالعلم
الشامل والفهم الكامل حضرة فخر الله سبحانه بالنفس
القدسية والكاملات لانسية او الملكات الملكية • والاعمال
الصالحات السننية ذوا مجاه العريض والصيب المستفيض الباذل
جهن في اعلا كلمة الدين • ناصر الاسلام والمسلمين جاني حوزة

Vakıfnamenin orijinalinden alınmıştır:

Saraybosna Kadısı Yusuf ef.'nin isteği üzerine 993 yılında bir fakir tarafından tekrar yazılmıştır.

Bu kopyanın aslı gibi olduğu Saraybosna yöneticisi Ahmed bin Osman tarafından onaylanmıştır.

(Vakıfname kopyası Hicri 993 yılında; yani 1585'te yapılmıştır.)

صورة الوقف نقلت أصلاً الشحنة
زمن العرف من يد الكاتب
الموسى بن محمد بن ابراهيم
الأول سنة ثمان
وتعزى وتجاه

صورة الوقف نقلت
زمن العرف من يد الكاتب
الموسى بن محمد بن ابراهيم
الأول سنة ثمان

صورة وقف جامع عتيف وعتات حسة باظلة

الحمد لله موفقاً بارِعاً لافتتاح ابواب الخير ومعينهم
على اقتناء أساليب السعادات • تلاء لأت انوار جبر وشم و سلطانة
على صفحات الموجودات • وتهللت آثار ملكوتهم وحياتهم على
وجنات الكائنات • ينحدر على ما انعم علينا وهذا نالنا لاسلام جعلنا
من أمة نبينهم وحبيبهم محمد عليه الصلوة والسلام ونشكرهم على جعلنا
حاميين لبيضة الاسلام ومؤتمنين في فضل الجهاد في سبيل الله مع عبدة
الطواغيت والاضنام • ونشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك
له شهادة شرعاً من غير اليقين • وتطلع بحجها عن أفق
الخيال واليقين • ونشهد ان محمداً عبده ورسوله • بحاجته

Vakıflaşmayı teşvik eden dinî etkenler

Kur'an-ı Kerim'de vakıf olgusundan doğrudan bahsedilmemiştir; fakat birçok ayette Allah, insanları başkalarına iyilik yapmaya, sahip oldukları maldan/varlıktan vermeye teşvik etmiş ve yardımlaşmayı buyurmuştur. Bu ayetlerden biri Al-i İmran suresi 92. ayettir: *"Sevdiğiniz şeylerden başkalarına da vermedikçe tam bir iyilik vasfına eremezsiniz. Her ne harcarsanız şüphesiz Allah onu bilir."*

Birçok hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Müslümanlara, ahiret hayatını düşünerek dünya hayatlarından daha uzun ömürlü olacak iyilikler yapmalarını, ölümlerinden sonra da kendilerine faydalı olacak hayırlar bırakmalarını ve dünyada kalıcı iyilikler yapmak için gayret etmelerini tavsiye eder. Bu konuyla ilgili hadislerden biri şöyledir: "İnsanın ölümünden sonra ancak aşağıdaki üç durumda bu dünyadaki hayırları devam eder:

- İnsanlara faydalı kalıcı bir varlık bıraktığında (vakıf)
- Başkalarının faydalanabileceği ilim bıraktığında
- Kendisi için dua edecek iyi yetiştirilmiş çocuklar bıraktığında."

Peygamberimiz (s.a.v.)'in bu yöndeki tavsiyeleri Müslümanları etkilemiş ve bu mesajlardan ilham alarak iyilikler yapmak ve kalıcı izler bırakabilmek için gayret etmişlerdir. Bir gün Hz. Ömer Hz. Muhammed (a.s.)'in yanına gelerek bir mülkü olduğunu ve onun için çok değerli olan bu yeri kalıcı sadaka olarak vermek istediğini söyler. Peygamberimiz de ona bu yeri diğer mallarından ayırmasını ve gelecekte buranın "satılmayacağını, hediye edilemeyeceğini, miras olarak bırakılamayacağını" beyan etmesini tavsiye eder. Hz. Ömer bu tavsiyeye uyararak bu yerden elde edilen gelirin ihtiyaç sahipleri ve onların ihtiyaçları için, köle ve savaş esirlerinin satın alınması için, yolcular ve misafirler için ve o vakfı idare eden sorumlu kişinin -belli ölçüler çerçevesinde- ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılabileceğini beyan eder.

Tarihî kaynaklara baktığımızda Peygamber Efendimiz (a.s.)'in kendisine yakın olan sahabeleri arasından mal varlığının bir kısmını vakıflaştırmayan kimse yoktur. Müslümanların bu âdeti nesiller boyunca devam ederek günümüze kadar gelmiştir.

Harem Koski Mehmed paša camisi – Mostar

Bosna-Hersek'in gelişiminde vakıfların önemi

Bosna-Hersek'te ilk vakıf çalışmaları Osmanlı'nın bu topraklara gelişiyle başlar. Vakıfların Bosna-Hersek'in kentsel, siyasal, ekonomik, kültürel ve dinî merkezlerinin oluşumuna katkıları hakkında en açık delillerden biri de ülkedeki bazı şehirlerin isimlerinde vakıf kelimesinin geçmesidir. Bu da buraların bir vakıftan meydana geldiğini kanıtlamaktadır. Bu şehirlerden bazılarının isimleri şöyledir: Kulen Vakıf, Skender Vakıf, Gornji Vakıf, Donji Vakıf. Ayrıca bugün farklı şekillerde anılsalar da bazı şehirlerin isimlerinde vakıf kelimesinin daha önceleri geçtiği de bilinmektedir. Örneğin günümüzün Mrkonjić Grad'ı bir zamanlar Varcar Vakıf, Sanski Most ise sadece Vakıf ismini taşıyordu.

Bosna-Hersek'teki eski şehirlerin birçoğu bir vakfın kurulması ile oluşmuş ve gelişmiştir; tabii ki vakfeden hayırseverin yardımıyla. Örneğin aşağıdaki şehirler vakfın kuruluşu ve vakfeden ile bağlantılıdır:

- Saraybosna: İsa Bey İřhaković ve Gazi Hüsrev Bey
- Tuzla: Turalı Bey

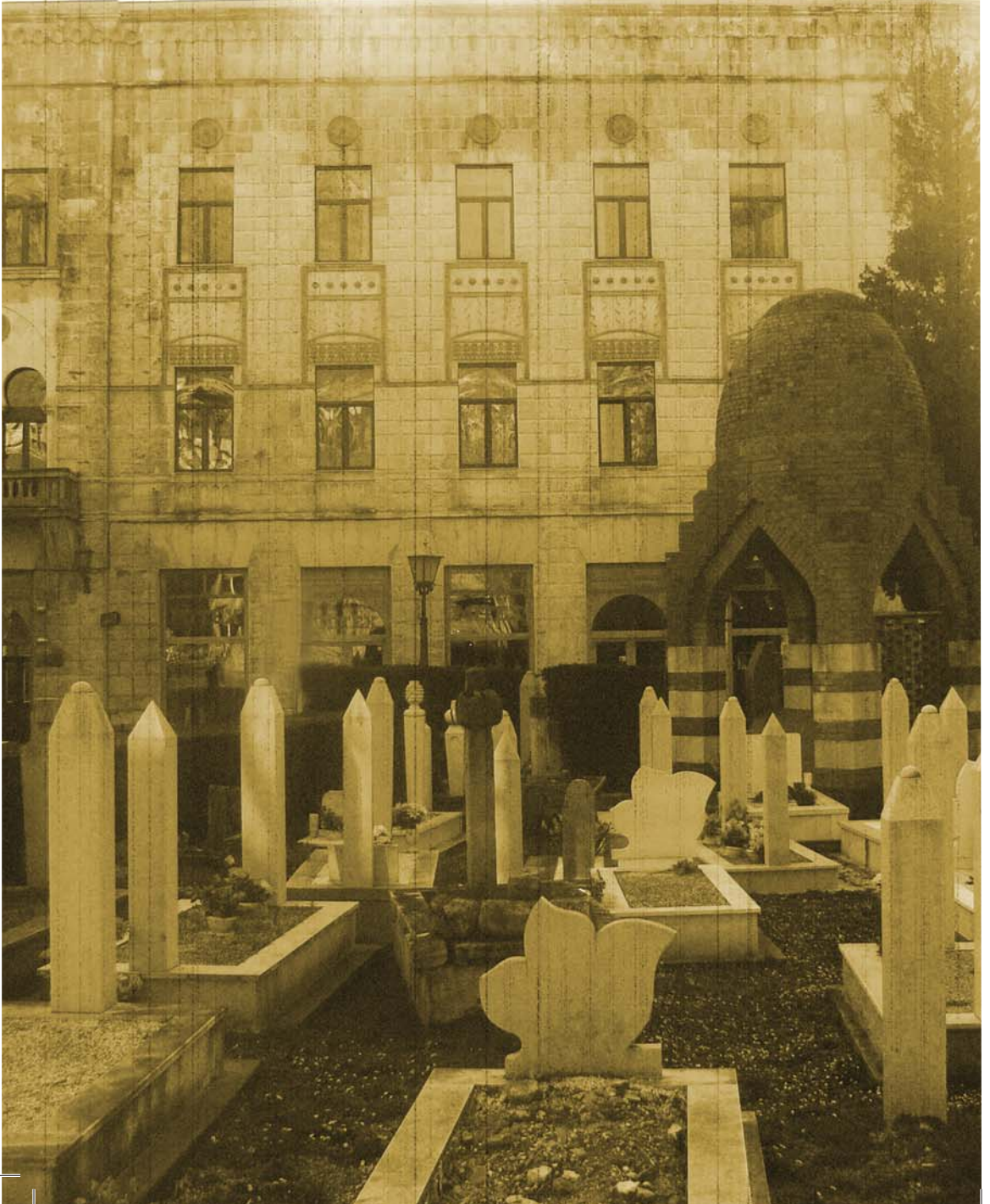
Gazi Husrev bey bezistanı – Saraybosna

- Mostar: Karagöz Bey ve Koski Mehmed Paşa
- Tesanj: Ferhad Skenderoğlu
- Maglay: Klavun Yusuf Paşa
- Nova Kasaba: Musa Paşa Budim veziri (Budim şehirdir)
- Banya Luka: Ferhad Paşa Sokoloviç ve Sofi Mehmet Paşa
- Gradacac: Kaptan Gradaşçeviç (Osman, Murat ve Hüseyin)
- Foça: Mehmed Paşa Kukavica
- Mrkonjic Grad: Kızlar Ağası Mustafa
- Rogatica: Hüseyin Bey İlyas Bey'in oğlu
- Vişegrad ve Rudo: Kara Mustafa Paşa
- Çayniçe: Gazi Sinan Bey
- Gracanica: Ahmet Paşa Budim'li

Yukarıdaki listeden mallarını vakfedenlerin büyük bir kısmının Osmanlı'nın Bosna-Hersek topraklarındaki önemli siyasi ve askerî görevlerinde bulunan yerli halktan kişiler olduğu görülmektedir. Bunlar vezirler, paşalar, ağalar, zaimler, gaziler, kaptanlar vb.dir.

Toplumdaki her sosyal sınıftan insanın malını/varlığını vakfettiği görülmektedir; yani sadece zenginler değil tüccar, usta, hâkim, müftü, ulema, imam, erkek ve kadınlar arasından da vakıf sahibi çok sayıda hayırsever vardır.

Vakıf sarayı (Karagöz bey vakfı) – Mostar

Vakıfların amaçlarına göre sınıflandırılması

Bir malı/varlığı vakfeden kişi, vakfettiği varlığın hangi hayırlı iş ve amaçlar için kullanılacağına dair karar vermekte serbesttir. Sayısız kurum bu şekilde ortaya çıkmış, bu doğrultuda çeşitli yapılar inşa edilmiştir. Vakıflar amaç ve hedeflerine bağlı olarak şu şekilde sıralanabilir:

- a) **Dinî vakıflar:** Camiler, mescitler, musallalar, tekkeler...
- b) **Eğitim-yetiştirme vakıfları:** Medreseler, mektepler, kütüphaneler...
- c) **İnsani vakıflar:** Yoksullara, yetimlere, öğrencilere, yolculara, borçlulara, esirlere, hastalara ve kimsesizlere bakılması için kurulan vakıflar ile çaresiz hayvanların bakılması için kurulan vakıflar.
- d) **Sosyal vakıflar:** Su kanalları, yollar, köprüler, saat kuleleri, şadırvanlar, pınarlar, çeşmeler ve vefat edenlerin defnedilmesi için mezarlıklar...
- e) **İktisadi vakıfları:** Bezistanlar, hanlar, zanaat atölyeleri, daireler ve evler...

Vakıfların ekonomik yapılarına göre ayrımı

Vakfın dinî ve hayır amaçlı olması, belirli sosyal etkinliklere katkıda bulunarak toplumun bazı ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuştur. Dolayısıyla vakıfların uhdesindeki camiler, çeşmeler, hanlar, halka açık yemekhaneler, okullar ve benzeri yerler bu şekilde meydana gelmiştir. Vakıfların bu tür hizmetlerini gerçekleştirebilmeleri için çeşitli yapılanmalar söz konusudur. Bunları iki grupta ele alabiliriz:

- a) İlk grup, vakıf kurumunun engelsiz çalışabilmesi için vakıflara belirli bir gelir getiren gruptur. Bu gruba hanlar, dükkânlar, mağazalar, çeşitli zanaat atölyeleri, kiralık evler ve daireler gibi binalar, inşaat alanları, bahçeler, tarlalar, ovalar ve ormanlar gibi çeşitli toprak ve gayrimenkuller dâhildir.
- b) Bu gruba, bir gelir karşılığında halka borç olarak verilen ve vakfın ekonomik imkânlarını arttıran para veya değerli taşlar da dâhildir.

- c) İkinci grup; kiraya verme veya vakfın kuruluş amacı doğrultusunda toplanan bağışlardır. Hamamlar, saat kuleleri, camiler, mescitler, tekkeler, kütüphaneler, medreseler, mektepler, su tesisatları, çeşmeler, köprüler, kervansaraylar, aşevleri, mezarlıklar gibi kamu yararına oluşturulmuş dinî, kültürel, eğitim, temizlik ve yardım kurumları olarak hizmet veren vakıfları kapsar. Bu vakıfların gelirleri; binaların bakımı ve yenilenmesi, şehircilik faaliyetlerinin finanse edilmesi, çeşitli memurların (imamlar, müezzinler, muallimler ve müderrisler) maaşlarının ödenmesi, öğrenciler, yoksullar, çaresizler ve vakıf yönetiminde görevli mütevelliler-yöneticiler ve denetçiler için kullanılır.

Osmanlı'dan Sonraki Dönemde Vakıflar

Avusturya hükümeti zamanında vakıflar

Osmanlı'nın bu topraklardan gitmesiyle birlikte vakıflarla ilgili birçok sorun ortaya çıkmıştır. Yaşanan en önemli sorun ise Osmanlı yönetimi döneminde Bosna-Hersek'teki vakıfların tek bir idare altında faaliyet göstermek yerine bağımsız kurumlar olarak hizmet vermelerinden kaynaklanmaktadır. İkinci bir sorun ise Avusturya-Macaristan yönetiminin, aile vakıfları ifadesini yanlış anlaması ile ortaya çıkmıştır. Buna göre aile vakfının gelir kaynağı olan vakıf varlıklarının mülkiyeti, bu dönemde kişiler üzerine geçmiştir. Bu durumda bir düzen kurmak amacıyla Avusturya-Macaristan hükümeti 1883 senesinde vakıf işlerini düzenleyen Vakıf Vatandaşlık Komisyonu'nu kurmuştur. Bu komisyonun kurulması ile Bosna-Hersek'te esas görevi mevcut tüm vakıfları kayıt altına almak olan tek bir merkezî vakıflar idaresi faaliyet göstermeye başlamıştır. Ne var ki, Avusturya-Macaristan yönetiminin yanlış uygulamaları ve ekonomik olarak

zayıflayan çok sayıda vakfın yok olması ve çeşitli suiistimaller nedeniyle birçok vakıf bu sisteme kayıt edilememiştir.

1894 senesinde tamamen devlete bağlı olan Vakıflar İdaresini kurulmuştur. Bu Vakıflar İdaresi, tüm vakıf organlarının çalışmalarını denetleyerek vakıfların mal varlığının kullanılması hakkında kararları belirtmiş ve vakıf bütçesini onaylamıştır. Bu dönemde vakıf gelir miktarları atılmış olmasına rağmen Müslümanların (Boşnakların) Vakıflar İdaresinin karar mekanizmasında yer almadıkları için hoşnut değillerdi. 1899 yılında Boşnak kimliğinin korumak adına üç önemli konuda, 'Din, Vakıflar ve Eğitim İdareleri'nin otonom hale getirmek için mücadele başlattılar. Avusturya Macaristan Devleti 1909 yılında Bosna ilhakından sonra Boşnakların tüm isteklerini kabul etti ve Bosna-Hersek'te (İslam) dinî ve (vakıf) maarif (okul) İdaresinin özerkliği için tüzükte hazırlamıştı. Bu tüzük ile vakıf varlığının yönetilmesi ve vakıf işlerinin yapılması çerçevesinde, geniş bir otonomi kabul edilmiştir. Bu tüzüğün kararnamelerine göre, vakıfların yönetim organları olarak Bosna-Hersek'teki tüm vakıflar için sekiz din adamı ve halk arasından seçilmiş 24 üyeden oluşan en üst otonomi ve denetim organı oluşturulmuştur. En etkin üyeler reis-ül ulema, vakıf maarif müdürü ve altı mütevellidir. Meclisin başkanı reis-ül ulema olup başkan yardımcısını da üyeler arasından meclis seçer.

Bu yeni yönetim yapılanmasına ve Müslümanların Dini İdaresinin tam bağımsızlığına kavuşturmak için verdikleri mücadeleye rağmen, vakıflara ait değerli malların ellerinden alındığını veya yok edildiğini bilinmektedir.

SHS (Sırlar, Hırvatlar ve Slovenyalılar) Krallığı zamanında vakıflar

Bosna-Hersek vatandaşları SHS (Sırlar, Hırvatlar ve Slovenyalılar) Krallığı'nın kurulması ile ilgili olarak kararlarını demokratik bir şekilde beyan edememişlerdir.

Bu krallık, yine demokratik olmayan ve kanuna aykırı bir şekilde tarım reformu hakkındaki mevzuatları belirlemiştir. Bu reformlarla 1918–1939 seneleri arasındaki dönemde 4 milyon dönüm vakıf toprağı ve 12,5 milyon dönüm "bey toprağı" olmak üzere toplam 16,5 milyon dönüm vakıf ve bey toprağı haczedilmiştir. Bu demek oluyor ki, Bosna'nın toplam yüz ölçümünün %27,6'sı haczedilmiştir. Yine aynı dönemde birçok toprak sahibinin topraklarının %95'i haczedilmiştir. Yukarıda belirtilen hususlar, "Saraybosna Eski Serf-Bey Toprak Sahipleri Derneğı" memorandumunda yer almaktadır. Bu memorandum, Krallık valisi Pavle'ye 27.09.1938 tarihinde gönderilmiştir. 1939 senesinde, Banjaluka'daki ilçe yöneticisinin kararı ile Teslić ve Tešanj'da bulunan Gazin Vakfı'ndan 107.000 dönüm toprak (1/3 icraat toprağı ve 2/3 orman) haczedilmiştir.

Bu dönemde sadece Saraybosna'da, eski Türk döneminden kalan 24 cami ve iki medrese (Bendbaşa semtinde bulunan İnadija Medresesi, Bakr-babinin Camisi yanında (Misrijina) At-meydan'da bulunan At-meydan Medresesi yıkılmıştır.), 75 mezar, 108 dükkân, 118 ev ve bahçe yıkılmış, 90 meyve bahçesi, bahçe, tarla ve ova haczedilmiştir. Sırp hükümeti o dönemde de Çetniklerin (milliyetçi Sırp askerleri) Sırbistan'dan Bosna-Hersek'e, dolayısıyla çoğunlukla Boşnakların oturdukları yerlere yerleştirilmesi projesini gerçekleştirmiştir.

Sosyalist Yugoslavya zamanında vakıflar

Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, komünizm dönemi Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, komünizm döneminin ilk 10 yılında, vakıflara ve dinî birliklerin varlıklarına karşı saldırılar olmuştur. Yugoslavya'da savaştan sonra halk, özel mülkiyetten mahrum edilerek veya mülkiyet hakkı sınırlandırılarak toplumun mülkiyet sistemi zorla değiştirilmiştir.

Yapılan değişiklikler ancak "el koyma-kamulaştırma" Marksist teorisinin ideolojik gerekçeleriyle açıklanabilmektedir. Dinî toplulukların mülkiyetlerine el konulması iki nedenden dolayı yapılmaktaydı:

1. Savaş öncesi Yugoslavya'da dinî topluluklar özel bir konuma sahip oldukları için,
2. "Cesur yeni dünya" yolundaki çalışmalara karşı tehlikeli bir ideolojik rakip olarak kabul edildikleri için.

Vakıf mülklerinin zorla alınması; tarım reformları, devletleştirme ve özel mülkiyetleri kamulaştırma yolu takip edilerek yapılmıştır.

1946, 1948 ve 1958 yıllarında yapılan devletleştirme ile bütün finans ve gayrimenkul sektörlerinde devlet mülkiyeti egemen kılınmıştır. Özel tarımsal şirketlerin devletleştirilmesi ile ilgili 06.12.1946 tarihli kanun (eklemeler 29.12.1948 de yapılmıştır) vakıf değirmenlerine, otellere, hamamlara ve benzeri yerlere el konulmasına yasal dayanak olmuştur.

Vakıf mülkiyetlerine özel bir darbe de 17.02.1945 tarihli daire ve ticari mülkiyetlerin kullanılabilmesi ile ilgili ve 28.12.1958 tarihli kiralık binaların ve imarlı arazilerin devletleştirilmesiyle ilgili kanunlar ile yapılmıştır. Bu mülkler, kentsel çevrede vakıf malvarlığının çok büyük bir kısmını oluşturmaktaydı. Bu kanunla birlikte diyanetin tüm konut ve ticari binalarına el konulmuş ve sadece dar tanımlı dinî faaliyetler (dinî törenler, dinî işler ve din görevlilerinin daireleri) için kullanılanlara dokunulmamıştır.

1950'lerden gelen verilere göre, 1947 yılındaki kamulaştırma ile ilgili temel kanunun geçerli olduğu dört yıllık süre içerisinde Saraybosna'daki 350 dönüm arazi üzerinde yer alan yaklaşık 80 Müslüman mezarlığı kamulaştırılmıştır. Bazı mezarlıkların üzerine, ölümlere karşı hakaret özelliği taşıyan tuvalet ve benzeri yapılar yapılmıştır.

1945-1990 yılları arasındaki dönemde haczedilen vakıflar

Vakıflar Müdürlüğü'nün verilerine göre haczedilen vakıfların (dükkân, cami, ev, daire, bina) toplam sayısı 11.324'tür. Bu vakıf varlıklarının toplam alan miktarı 30.342.496 m2dir.

Komünist Yugoslavya zamanında vakıflara verilen maddi zarar

Vakıflar, 1950 senesinden itibaren ilk demokratik değişmelere kadar büyük maddi zarara uğramıştır.

Vakıf dairelerin ve iş yerlerinin devlet tarafından haczedilmesi sonucunda meydana gelen zarar 744.000.000,00 KM olarak hesaplanmaktadır.

1992-1995 yılları arasında Bosna-Hersek'e yapılan saldırıda yıkılmış veya hasar görmüş vakıflar

1992-1995 yılları arasında, Bosna-Hersek'e yapılan saldırı sırasında, Sırp ve Hırvat saldırganlar 1.311 vakıf yapısını (cami, mescit, okul, tekke ve harem) yıkmış, 472'sine ise zarar vermiştir.

1996 yılından bugüne kadar vakıflara verilen maddi zararlar

1996 senesinden günümüze kadar vakıf dairelerine ve iş yerlerine verilen maddi zararın toplam değeri 286.000.000,00 KM'dir.

Vakıf varlıklarına verilen zararın genel toplamı 1.030.000.000,00 KM değerindedir.

Vakıflara verilen yıllık zarar değeri

Haczedilen vakıf varlıklarının iade edilmemesi sonucu Bosna-Hersek Federasyonu'nun vakıflara verdiği yıllık zarar 15.840.000,00 KM, Sırp Cumhuriyeti'nin verdiği zarar ise 9.660.000,00 KM'dir. Buna göre Bosna-Hersek'te vakıflara verilen yıllık zararın toplam tutarı 25.500.000,00 KM değerindedir.

1EU = 1.95 Bosna parası KM değerindedir.

Buraya kadar anlatılanlar ışığında Bosna-Hersek'in sosyal ve ekonomik gelişiminde vakıfların çok önemli bir rol oynadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Devletin bilinçli olarak yaptıkları, kanuni ve idari tedbirlerin yardımıyla vakıfların potansiyel düzenleyici rolünü kısıtlamaya ve iktidar kurumlarına uygun olmayan toplumdaki bazı eğilimleri sınırlandırmaya yöneliktir. Devletin günümüzde daha önce sivil toplumun ilgilendiği alanlar da dhil olmak üzere hayatın tüm alanlarında kendi önemini vurgulaması, bugün vakıfların geçmişte sahip oldukları önemli rolü yitirmelerinin temel nedenidir.

Vakıfların öneminin azalmasının bir diğer nedeni ise yetkili kurumların ve kullanıcıların, vakfın geliştirilmesi ve kurum içi organizasyon ve yönetim konusundaki ilgisizliğidir.

Vakıfların temel işlevlerini tekrar canlandırmak, toplumun yararı adına Diyanet'in görevidir.

Toplum için kendi özel mlkiyetlerinden vazgeçenlerin haklarını savunma görevi ise hepimize düşmektedir.

Vakıflar Müdürlüğü

Yugoslavya devleti, devletleştirme kanunu ile vakıflardan, camiler ve sadece dinî amaçlı kullanılan yerler hariç, bütün mülkiyetlerini almıştır. Bu kanunun uygulanmasından sonra ise Vakıflar Müdürlüğü'nün var olma sebebi ortadan kalkmıştır. Böylece 1959 yılında kabul edilen Diyanet Anayasası'nda ne diyanet varlıklarının gelir kaynağı olan vakıflardan bahsedilmiştir ne de o zamana kadar vakıflarla ilgilenen Vakıflar Müdürlüğü'nden.

Ancak 1969 yılında yeni Diyanet Anayasası'nın kabul edilmesiyle diyanet mülkiyeti kavramı tanımlanırken vakıflar da yeniden Diyanet'in mülkü olarak kabul edilmiştir. Bu durum, aradan geçen 10 yıl boyunca çok sayıda vakıflaşma olduğu için vakıfları Diyanet Anayasası'nda tekrar ele alma ihtiyacından doğmuştur. Bu anayasa hükmü, vakıf mülkiyetlerinin koruyucusu ve kullanıcısı olarak Diyanet organlarını kabul etmekte ve kamulaştırılmış vakıf varlığını unutmadan yeni vakıflaştırmalara yardım edilmesini öngörmektedir.

Vakıflar Müdürlüğü'nün tekrar kurulması için 37 yıl beklenmiştir. Bütün şartların yerine getirilmesinden sonra, Bosna-Hersek'e karşı yapılan saldırıların sona ermesinin ardından elde edilen politik özgürlük ortamı buna imkân sağlamıştır. Bosna-Hersek Diyanet kurumlarından biri olan Vakıflar Müdürlüğü, Bosna-Hersek Diyanet Başkanlığı Meclisi'nin 14.06.1996 (no:2486/96) tarihinde aldığı kararı ile yeniden çalışmaya başlamıştır.

1998 yılında kabul edilen Diyanet Anayasası'na göre, 32. maddeye uygun olarak, vakıf varlıklarının yönetimi Vakıflar Müdürlüğü'nün kontrolindedir. Bosna-Hersek'te vakıfların sorumlusu Vakıflar Müdürlüğü'dür. Vakıflar Müdürlüğü'nün tekrar faaliyete geçmesiyle Bosna-Hersek Diyaneti vakıf varlığının tazmini için mücadele etmeye ve Bosna'da gerçekleşen yeni vakıflaşmalar için ön koşullar yaratmaya kararlı olduğunu göstermiştir.

Vakıflar Müdürlüğü'nün vazifeleri şunlardır

- Bosna-Hersek topraklarında ve ülke dışında bulunan

Ceyvan çehaya köprüsü ve Spahiç mektebi – Mostar

Ceyvan bey camisi Vakfı – Mostar

vakıfların korunması için tedbirlerin alınması ve daimi bir varlık olarak vakfın onaylanması,

- Bosna-Hersek'te ve ülke dışında bulunan tüm vakıf varlığının kayıt altına alınması,
- İşgal edilmiş ve başka herhangi bir şekilde haczedilmiş vakıfların iadesinin sağlanması,
- Vakıf binalarının yenilenmesi, rekonstrüksiyonu ve kullanılabilir hâle getirilmesi,
- Gayrimenkullerin, taşınır menkullerin ve nakdi gelirlerin ait oldukları vakıfların kullanımına geçmesi ve vakıflar için vakıfnamelerin yapılması,

Gazi Husrev bey Vakfı – Saraybosna

- Vakıf varlığı açısından Diyanet Vakfı meclislerine hukuki yardımda bulunulması,
- Vakıfların korunması amacıyla yerel mahkemelerde ve uluslararası hukuk kurumlarında davaların açılması,
- Vakıf varlığının kiraya verilmesinde, uygun kiracının bulunması ve kiraya verilmesi ile ilgili olarak muamelelerin takip edilmesi,
- Vakıfların transformasyonu işlemlerinde yapılan muamelenin yasal olup olmadığının takip edilmesi ve denetimi,
- Vakıf varlığının yönetilmesinde meclisin denetimi ve mütevellilerin atanması,

- Restitüsyon (vakıfların devlet tarafından haczedilmesi) hakkında kanun taslağının belirtilmesi sırasında hükümetlerin çalışmalarının takip edilmesi,
- Dünyada bulunan benzer kurumlarla çalışma ve fikir alış verişi yapılması,
- Restitüsyon hakkında kanunun derhâl belirlenmesi için çalışılması,
- Bosna-Hersek'te bulunan Diyanet Vakfı eğitim kurumlarında vakıflara yer verilmesi,
- Vakıfnamelerdeki şartların mümkün olduğunca uygulanmasında ısrar edilmesi,
- Vakıfların öncelikle eğitim için sosyal programlarda kullanılması,
- Camiler, mektepler, medreseler, İslami fakülteler ve üniversitelilerde okuyan öğrencilere burs sağlanması,
- İslami medyanın gelişimi ve sosyal projeler için vakıf fonlarının kurulması.

Vakıflar Müdürlüğü'nün karşılaştığı problemler

- a) Restitüsyon hakkındaki uygulamaların kanunlarda belirtilmemesi,
- b) Vakıfnamelerin büyük çoğunluğunun mevcut olmaması nedeniyle vakıfların ihtiyaçlarının karşılanamaması,
- c) Yeni yönetmelik planları ile vakıfların haczedilmesi için girişimlerde bulunulması,
- d) Yetkili kurumların, vakıfların korunması ve gelirlerinin vakıfnamelere uygun olarak harcanması noktasında uygun davranmaması,
- e) Vakıflar Müdürlüğü'nün kadro açısından eksik olması,
- f) Dinî birliklere ve kiliselere haczedilen varlıkların geri verilmesi probleminin çözümünde uluslararası desteğin yetersiz olması.

Vakıfların günümüzdeki rolü ve vazifeleri

Her şeyden önce, bireylerin veya toplumun hayat kalitesini yükselten, bireysel veya toplumsal aktivitelerin gerçekleştirilmesinde

maddi anlamda çok önemli rolü bulunan, kurucusu özel kişiler veya dernekler ve bağışta bulunan topluluklar olan ya da faaliyetleri ile sosyal hayatın ihtiyaçlarına uygun şekilde cevap veren ve resmî yönetimleri olan vakıflara ait çok sayıda fon bulunmaktadır. Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda vakıfların günümüzde taşıdığı değere paha biçilemez. Vakıfların esas rolü ve vazifesi, bir toplumun genel ihtiyaçlarını ve o toplumun her bir üyesinin özel ihtiyaçlarını karşılayarak insanları genel refaha ulaştırmaktır.

Bu noktadan hareketle her Müslüman toplumun, mevcut sistem çerçevesinde, insanların her türü ihtiyacına yönelik hizmetler veren vakıf sisteminin geliştirilmesinde sorumluluğu vardır.

Bugün çok çeşitli vakıflar kurulabilir. Bu vakıfların toplumun iyiliği ve refahı için çok önemli bir rol oynayacağı ise muhakkaktır. Geleneksel vakıflar haricinde aşağıdaki alanlarda hizmet verecek vakıflar da toplum hayatına faydalı olabilir:

1. Aile hayatını korumayı ve çocuk sahibi olmayı destekleyen vakıflar,
2. Sağlıklı doğal hayatın gerekliliği, korunması, desteklenmesi ile ilgilenen vakıflar,
3. Yeni evlenen çiftleri destekleyen vakıflar,
4. Yetenekliler için vakıflar,
5. Sakatlar için vakıflar,
6. İşsizler için vakıflar,
7. İnsan haklarını ve haysiyetini korumaya yönelik hizmet veren vakıflar,
8. Evsizleri koruyan vakıflar

Diyanet Vakfı'nın vakıflara ait fondan finanse edilmesi

Diyanet Vakfı ve ona bağlı kurumlarının bazı etkinliklerinin vakıflara ait fondan finanse edilmesi gerekmektedir. Bu tür bir finansal destek, Diyanet Vakfı'nın serbest ve bağımsız olması için gereklidir. Şüphesiz ki Diyanet Vakfı'nın çalışabilmesi, İslam değerlerini tanıtabilmek amacıyla yürüttüğü misyonu başarıyla uygulayabilmesi ve toplumdaki rolünü haysiyetli bir şekilde yerine getirebilmesi için, serbest ve bağımsız olması şarttır.

Bu topraklardaki insanların dinî değerlerini geliştirmeye yönelik projeler kısıtlandığı için, Diyanet Vakfı'nın hâlihazırdaki finans kaynakları ve bunların yönetim şekli bu kurumun gelişmesine imkân tanımamaktadır. Diyanet Vakfı'nın bugün de komünizm zamanında olduğu şekliyle finanse edilmesinin, bağımsızlığını kazanmış olan Bosna-Hersek'in mevcut koşullarında kabul edilmesi mümkün değildir.

Her cami ve her kurum için planlanan, uzun vadede gerçekleştirilecek olan küçük, orta ve büyük vakıf projeleri, İslam Birliği adına var olan ekonomik sıkıntılardan ve sınırlamalardan kurtulmanın en ideal yoludur.

Diyanet Vakfı'nın tüm cami ve kurumlarının bir gün kendi kendini finanse edilmesi amacıyla kısa ve uzun vadeli projeler hazırlanacak ve bu sayede her kurum kendi vakfını oluşturabilecektir. Uzun soluklu olan bu projeye göre tüm cami, medrese, fakülte, riyaset ve medyanın her birinin bütçesini karşılayacak kendi vakıfları oluşturulacak.

Vakıflar ve vakıf olarak düzenlenen yerlerin geleceği: İhtiyaçlar ve imkânlar

Diyanet Vakfı büyük bir atılım içindedir. Kendisine bağlı vakıfların sayısı günden güne artmaktadır. İster cami, medrese, kreş, gayrimenkul, toprak olsun ister başka bir kurum olsun, Diyanet Vakfı varlığına her gün yeni bir varlık katmaktadır. Vakıf sayısının artmasıyla birlikte İslam Birliği daha güçlü ve daha etkili bir organizasyona, aynı zamanda verilecek emanetleri koruyacak ve Birliği ekonomik açıdan güçlendirecek bir vakıf idaresine ihtiyaç duymaktadır. Bununla ilgili olarak Vakıflar Müdürlüğü'nün yeniden yapılanması ve kadro açısından güçlendirilmesi gerekmektedir. Birlik bünyesinde şeriat hukukçuları (vakıf hukukunu bilenler), hukukçular, ekonomistler, mühendisler, yetenekli yöneticiler ve kaliteli fikirleri olan insanlar çalışmalıdır. Diyanet Müdürlüğü'nü güçlendirmek için emek ve zamanını esirgmeden çalışacak kişiler bu kurumda çalışmalıdır.

Vakıf sorunlarının çözümü için ciddi bir yapılanma gerekmektedir. Vakıflar konusu çağdaş bir şekilde düzenlenip günümüz ihtiyaçlarını karşılayan bir alana dönüştürülmelidir.

Gazi Husrev bey Sarayı – Saraybosna

Her Müslüman hayatı boyunca Allah rızasını kazanmak için ve daimi sadaka sağlayabilmek için varlığının/mülkünün bir kısmını toplumsal refah adına bir vakfa bağışlamak ister.

Vakıflar Müdürlüğü bağışta bulunmak isteyen herkese imkân sağlayıp onların bu isteklerini yerine getirmeye yardımcı olmalı ve her Müslüman'a tek tek vakıf projesi ile ulaşıp kendileri için uygun olanını seçmelerine fırsat vermelidir.

Behrambey kütüphanenin bulunduğu Vakıf binası – Tuzla

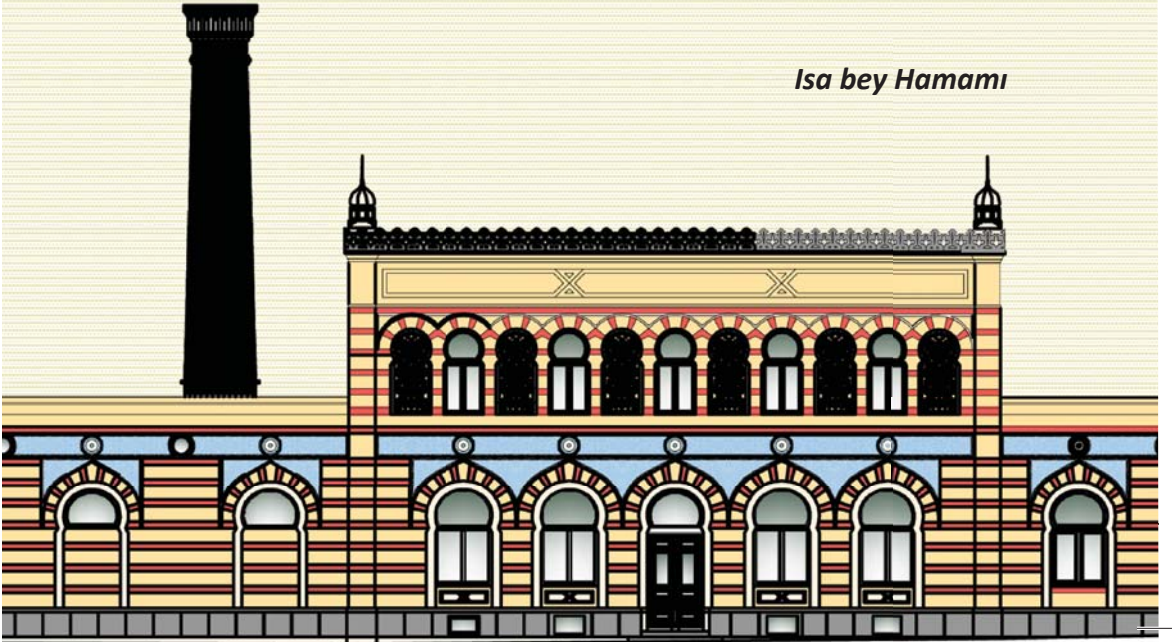
Vakıfların tanıtımı

Vakıflar Müdürlüğü, vakıfların ve vakıflaştırmanın medya tarafından tanıtımına özel önem vermelidir. Vakıf çalışmalarlarıyla ilgili şeffaf olunması, insanlara Allah rızası için ulaşılması, hedeflenen genel refah yolunda isteyen herkesin vakıflara katkıda bulunabilmesi için uygun ortam hazırlanmalıdır. Bu amaca yönelik olarak her vakıf bursu, bağış ya da geliştirme projesinin medyadaki tanıtımı insanlar ve Müslümanlar arası yardımlaşmayı, karşılıklı anlaşmayı ve iyilik yapmayı teşvik etmeye yönelik olmalıdır.

Mevcut duruma bakıldığında vakıflar meselesi Müslüman toplumun gündeminde çok az yer almaktadır. Bu durumu değiştirmek gerekmektedir. Genel iletişim, çağdaş medya standartlarını benimsemeyi gerektirdiği için Vakıflar Müdürlüğü'nün hem günümüz tanıtım yöntemlerini takip ederek hayata geçirmesi hem de camilerdeki hutbe ve vaazlar aracılığıyla alışılmış geleneksel yöntemleri kullanması gerekmektedir.

Tabii olarak tüm bunlar ciddi finansman gerektiren adımlardır. Ancak bizler mesajımızın Bosna-Hersek'teki her Müslüman'a ulaşmasını istiyorsak bunların yapılması da kaçınılmazdır.

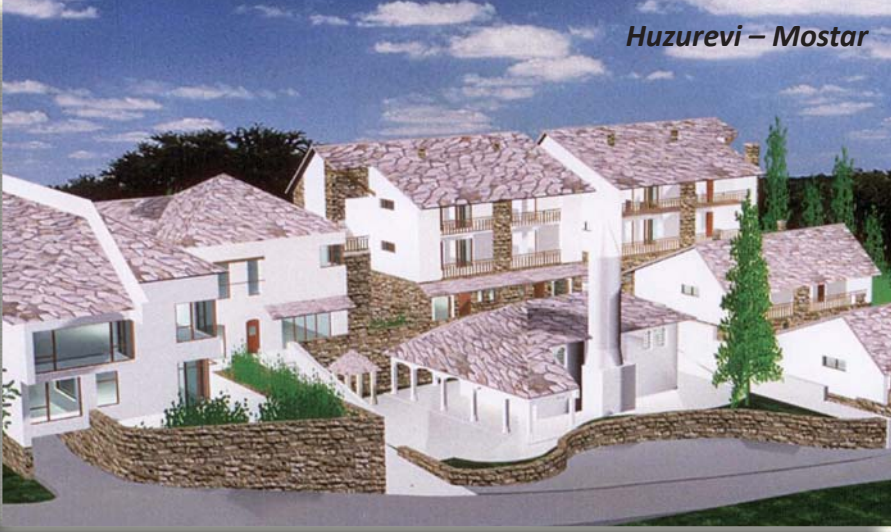
İsa bey Hamamı

Vakıflar Müdürlüğü'nün gelecek döneme dair bazı projeleri

1. Saraybosna'daki İsa Bey Hamamı'nın restorasyonu. Hamam, Tsareva Camii kompleksinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu kompleks Saraybosna'nın kurucusu olan İsa Bey İshakoviç tarafından inşa edilmiştir. İsa Bey 30 yıllık hükümdarlığı boyunca Saraybosna'da çok güzel ve önemli kamu tesisleri inşa etmiştir: İlk cami Tsareva, onun yanında ilk halka açık hamam, ardından Milyatska Nehri üzerinde ilk köprü, pansiyonlar, dükkânlar ve Doğu kentlerini hatırlatan başka yapılar. Kompleks Bosna-Hersek'in ulusal anıtlarından biridir. Restorasyon yatırımcısı Türkiye Vakıflar Müdürlüğü olup proje değeri 1 milyon eu üzerindedir.
2. Mostar'ın en merkezî yerinde, 5.600 m2 alan üzerine, 6 katlı vakıflar iş merkezi inşa edilecektir. Proje değeri 2 milyon eu üzerindedir.
3. Tuzlada 13.715 m2 alan üzerine konutlardan ve ticari alanlardan oluşan dört bina inşa edilecektir. Proje değeri birkaç milyon eu dur .
4. Bosna-Hersek'teki vakıf mülkiyetlerinin bilgi sisteminin oluşturulması projesi. Proje değeri 50.000 eu dur . Bilgi sistemi üç modülden oluşmaktadır: taşınır ve taşınmaz malların kaydı, vakıfların mali yönetimi ve finansal performansı.

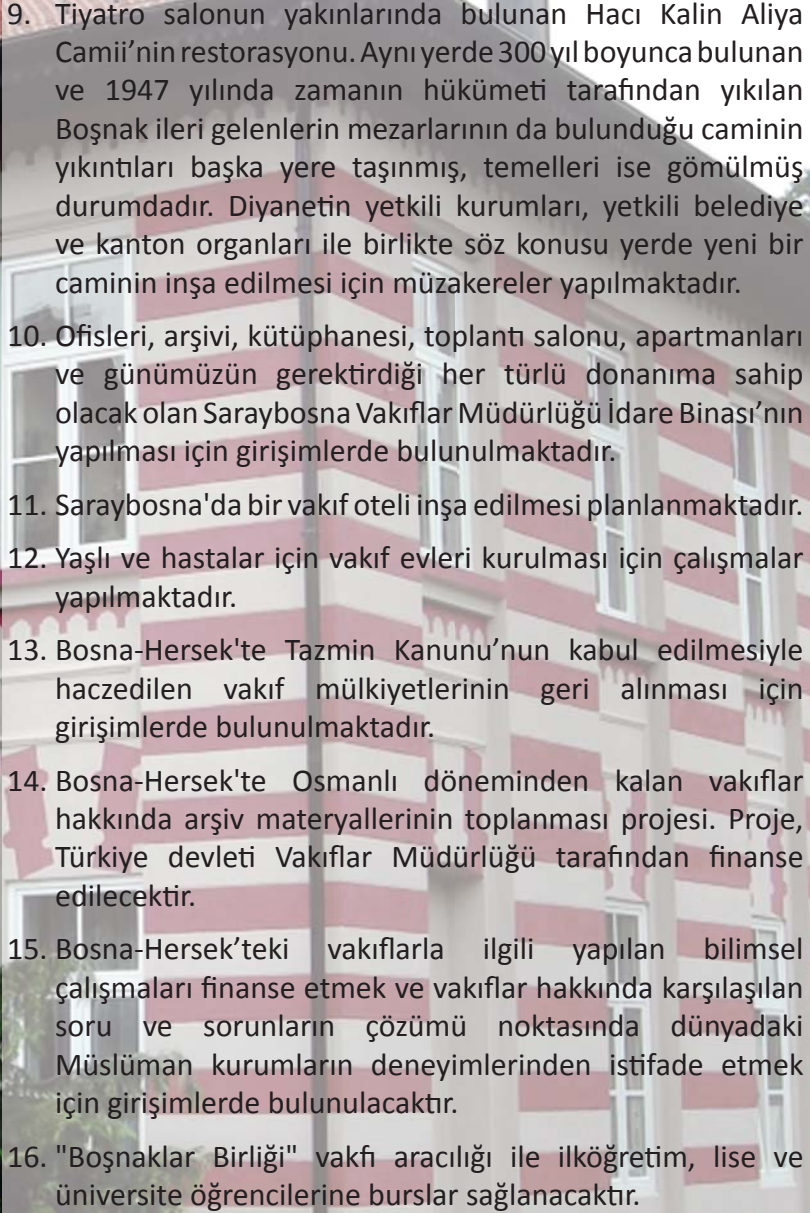

5. Bosna-Hersek'teki tüm vakıfların belirlenmesi ve kayıt edilmesi. Proje değeri birkaç yüzbin eu dur .
6. Tarihi yapıların restorasyonu projesi. Vakıflar İdaresi binası (Vakıflar Müdürlüğü merkezi) ve Saraybosna'daki Reisa Dzermaludina Causevica No: 2 ve 4 adresinde bulunan ve ulusal anıt olarak ilan edilen Hadim Ali Paşa Vakfı. Proje değeri yaklaşık 100.000 eu dur.
7. Başçarşı "Kolobar" projesi. "Kolobar" adlı yazlık sinema salonun yerine inşa edilecek olan yapı, tasarım aşamasındadır. Bu proje Saraybosna şehri, Starigrad belediyesi, kanton ve diyanet için çok büyük önem taşımaktadır.
8. Saraybosna'nın Kovaçi semtinde yapılan ilk hastanenin restorasyonu projesi. 1866 yılında kurulan hastanenin acil hizmeti, eczanesi ve hasta odaları bulunmaktaydı. Günümüzde harap durumda olan hastanenin restorasyonu için gerekli bağışın toplanmasına yönelik gönüllülerle irtibata geçilmesi planlanmaktadır.

Renkli mektep - Tesanj

-
9. Tiyatro salonun yakınlarında bulunan Hacı Kalin Aliya Camii'nin restorasyonu. Aynı yerde 300 yıl boyunca bulunan ve 1947 yılında zamanın hükümeti tarafından yıkılan Boşnak ileri gelenlerin mezarlarının da bulunduğu caminin yıkıntıları başka yere taşınmış, temelleri ise gömülmüş durumdadır. Diyanetin yetkili kurumları, yetkili belediye ve kanton organları ile birlikte söz konusu yerde yeni bir caminin inşa edilmesi için müzakereler yapılmaktadır.
 10. Ofisleri, arşivi, kütüphanesi, toplantı salonu, apartmanları ve günümüzün gerektirdiği her türlü donanımına sahip olacak olan Saraybosna Vakıflar Müdürlüğü İdare Binası'nın yapılması için girişimlerde bulunulmaktadır.
 11. Saraybosna'da bir vakıf oteli inşa edilmesi planlanmaktadır.
 12. Yaşlı ve hastalar için vakıf evleri kurulması için çalışmalar yapılmaktadır.
 13. Bosna-Hersek'te Tazmin Kanunu'nun kabul edilmesiyle hacedilen vakıf mülkiyetlerinin geri alınması için girişimlerde bulunulmaktadır.
 14. Bosna-Hersek'te Osmanlı döneminden kalan vakıflar hakkında arşiv materyallerinin toplanması projesi. Proje, Türkiye devleti Vakıflar Müdürlüğü tarafından finanse edilecektir.
 15. Bosna-Hersek'teki vakıflarla ilgili yapılan bilimsel çalışmaları finanse etmek ve vakıflar hakkında karşılaşılan soru ve sorunların çözümü noktasında dünyadaki Müslüman kurumların deneyimlerinden istifade etmek için girişimlerde bulunulacaktır.
 16. "Boşnaklar Birliği" vakfı aracılığı ile ilköğretim, lise ve üniversite öğrencilerine burslar sağlanacaktır.

Bosna'daki vakıflara yardım edelim! Ölümden sonra da hayatta kalalım!

Mülkiyetinizin bir kısmını vakıflarımıza bağışlamak istiyorsanız
aşağıdaki adresten bize ulaşabilirsiniz:

Bosna-Hersek Diyanet Başkanlığı
Vakıflar Müdürlüğü Sarajevo
Reisa Dzemaludina Čauševića 2
71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina

Tel: 00387 33 200 – 355

Fax: 00387 33 206 – 037

E-mail: vakufska_direkcija@rijaset.ba

EURO ÖDEMELER İÇİN

BİRİNCİ BANKA:

INTERMEDIARY BANK:	ALBARAKA TURK PARTICIPATION BANK SWIFT CODE: BTFHTRIS
BENEFICIARY'S BANK:	VAKUFSKA BANKA DD SARAJEVO SWIFT CODE: VAKUBA22
BENEFICIARY:	VAKUFSKA DIREKCIJA SARAJEVO Ul. Reisa Džemaludina Čauševića br. 2 71000 SARAJEVO BOSNIA AND HERZEGOVINA IBAN: BA391602005500019915

İKİNCİ BANKA:

ACCOUNT WITH INSTITUTION:	BOR BANKA DD SARAJEVO SWIFT: BOIRBA22XXX
BENEFICIARY NAME OF ACCOUNT: BEN. ACCOUNT NO:	VAKUFSKA DIREKCIJA SARAJEVO IBAN BA391820000000116581
ADDRESS:	REISA DŽ. ČAUŠEVIĆA, NO. 2 71 000 SARAJEVO BOSNIA AND HERZEGOVINA
INTERMEDIATRY BANK:	DEUTSCHE BANK AG SWIFT: DEUTDEFFXXX

